

INFO LGOG KRING TER HORST,
dertiende jaargang, nummer 28, 17 maart 2003.
Een uitgave van Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap
Kring Ter Horst.
INFO LGOG KRING TER HORST verschijnt tweemaal per jaar:
in februari/maart en september.
Oplage: 250 exemplaren
Uiterste inzenddata kopij: 1 februari en 15 augustus.
Redactie: Yvonne Hermans-Cuppen en Wim Moorman
Redactieadres: Meterikseweg 153, 5961 CV Horst,
telefoon (077) 398 16 06,
e-mail: wim.moorman@wanadoo.nl

INHOUD

Van de redactie	2
Uitnodiging 29e jaarvergadering	3
Jaarverslag 2002	3
Verslag 28 ^e jaarvergadering	6
Programma 2003	8
Bert Coppus 70 jaar	9
De valbijl als falsificatie	12
Retrospectief: Terugblik op expositie "Blik" in de Oudheidkamer Horst van 24-11-2002 tot en met 02-02-2003	13
Vijftien jaar heemkundevereniging Sevenum	15
Musea	
Stichting Oudheidkamer Horst	16
Stichting Beheer Kunstschatten Sint-Lambertuskerk Horst	17
Streekboerderijmuseum De Locht	17
Koperslagersmuseum P. van der Beele	18
Museum Bert Coppus	19
Limburgs Museum	20
Nieuwe publicaties	20
Bestuur LGOG Kring Horst en Sevenum	23

VAN DE REDACTIE

Wie op 27 januari jongstleden, zo tegen een uur of acht, aanwezig was in De Alde Lind, kan maar tot één conclusie zijn gekomen: LGOG Kring Ter Horst is springlevend! De heer Wim Beelen kwam die avond in het kader van het Jaar van de Boerderij – dat op dat moment overigens nog niet eens begonnen was – een lezing geven over de Noord- en Midden-Limburgse boerderij. De belangstelling was werkelijk overweldigend. Uit alle hoeken en gaten moesten stoelen tevoorschijn worden getoverd om de uiteindelijk bijna honderd toehoorders tenminste een zitplaats aan te kunnen bieden. We moeten bijna tien jaar teruggaan in de geschiedenis voor een lezing die meer geïnteresseerden trok. Dat deze massale toeloop niet op zichzelf staat, blijkt ook uit de inschrijvingen voor de cursus archeologie die de kring op vier avonden in januari en februari verzorgde. Die overtroffen eveneens alle verwachtingen.

Ook anno 2003 blijkt er dus nog voldoende belangstelling te bestaan voor lokale en regionale geschiedenis. Nu het seizoen 2002-2003 op z'n einde loopt, is het kringbestuur dan ook alweer druk bezig met de samenstelling van het programma voor het seizoen 2003-2004. Zoals u in deze uitgave kunt lezen, staat het eerste onderdeel daarvan inmiddels vast: een lezing op 15 september over het Gelders Overkwartier in de achttiende eeuw. Verder is dit nummer rijk aan variatie. Er valt te lezen over tentoonstellingen in de regio, over de zeventig jaar geworden Bert Coppus, over de valbijl, over blik, over recent verschenen publicaties en over de jubilerende Heemkundevereniging Sevenum. Zoals gebruikelijk in het voorjaarsnummer ontbreken ook nu niet het verslag over het voorbije jaar, het verslag van de vorige jaarvergadering en de uitnodiging voor de komende jaarvergadering.

Wij wensen u veel leesplezier.

Yvonne Hermans-Cuppen

Wim Moorman

UITNODIGING 29^e JAARVERGADERING 17 MAART 2003

Dames en Heren,

Wij nodigen u allen uit om op maandag 17 maart 2003 aanvang 20.00 uur onze 29^e jaarvergadering bij te wonen. Deze vergadering zal worden gehouden in de zaal van restaurant De Alde Lind, Venrayseweg 93 te Horst, telefoon (077) 398 83 43

AGENDA

1. Opening en mededelingen.
2. Verslag 28e jaarvergadering 11 maart 2002.
3. Verslag over 2002 van de secretaris.
4. Verslag over 2002 van de penningmeester en de kascontrolecommissie (Mevrouw drs. Y. Hermans-Cuppen en de heer A. Cortenbach).
5. Benoeming nieuw lid kascontrolecommissie.
6. Bespreking bestuursbeleid, waaronder: de heer C.L.G. Theeuwen is aftredend en niet herkiesbaar. Het bestuur is voornemens deze vacature vooralsnog niet in te vullen.
7. Rondvraag.
8. Sluiting van de jaarvergadering.
9. Na de pauze zal de heer B. Cremers uit Meerlo een inleiding verzorgen over

'Torenuurwerken'.

Wij hopen dat u onze 29^e jaarvergadering in 'De Alde Lind' zult kunnen bijwonen.

Namens het bestuur van LGOG Kring Ter Horst

drs. M.P.G.M. van den Munckhof, voorzitter

J.M.G. Kelleners, secretaris

VERSLAG OVER HET JAAR 2002

L e d e n

Op 31 december 2002 telde de Kring Ter Horst van het LGOG 162 leden, als volgt verdeeld:

H e t b e s t u u r

Het bestuur was op 31 december 2002 als volgt samengesteld:

Drs. M.P.G.M. van den Munckhof	voorzitter
Drs. W.J. Moorman	vice-voorzitter
J.M.G. Kelleners	secretaris
C.L.G. Theeuwen	penningmeester
M.E.A.P. Huijs-Oostveen	lid
Drs. X.C.C. van Dijk	lid
J. H. Kurver	lid

Tijdens de jaarvergadering nam de kring afscheid van de heer drs. J. Schatorjé en werd de heer drs. M. van den Munckhof tot nieuwe voorzitter benoemd.

B e s t u u r s v e r g a d e r i n g e n

Het bestuur kwam in het verslagjaar zeven maal in vergadering bijeen: 25 januari, 27 maart, 14 mei, 3 juli, 28 augustus, 7 oktober en 19 november. In de bestuursvergaderingen werden behalve de lopende zaken beleidszaken besproken. Enkele agendapunten waren: voorbereiding van het activiteitenprogramma (lezingen, uitgave en sponsoring informatieblad *INFO LGOG*, excursies, cursus en jaarvergadering), samenwerking met scholen, contacten met hoofdbestuur en heemkundeverenigingen en overleg met gemeente.

Hoofdbestuur en kringbesturen

In het voorjaar en in het najaar vinden, voorafgaand aan de ledenvergaderingen, K.S.C.-vergaderingen plaats. Het hoofdbestuur overlegt dan met de besturen van de kringen, secties en commissies van LGOG over het te voeren beleid.

De voorjaarsvergadering werd op 11 mei gehouden in Heerlen. Agendapunten waren o.a. stand van zaken Limburgs Historisch Centrum (voorheen Limburghuis) en notitie Educatie.

De najaarsvergadering vond op 6 oktober te Venray plaats. Tijdens deze vergadering werd onder andere de begroting 2003 besproken. Een delegatie van het bestuur van kring Ter Horst was bij beide vergaderingen aanwezig.

Ledenvergaderingen

28 januari: LEZING

De heer prof. mr. Gehlen uit Heerlen hield een lezing over 'De invoering van het Franse Notariaat in het kanton Horst'.

Aanwezig waren 52 toehoorders.

11 maart: JAARVERGADERING EN LEZING

Achtentwintigste jaarvergadering gevolgd door een lezing van de heer H. Steeger uit Wetten (D) over 'de Gouden Eeuw van Gelre'.

38 personen bezochten deze bijeenkomst.

15 april: LEZING

De heer dr. H. van Enckevort uit Nijmegen verzorgde een lezing over 'Romeinen in Noord-Limburg'.

Er waren 49 personen aanwezig.

16 september: LEZING

De heer dr. J. Pouls hield een lezing over 'de Bisschoppelijke Bouwcommissie'.

42 personen waren aanwezig.

4 november: LEZING

De heer R. Vroomen uit Echt hield een lezing over 'Heraldiek' naar aanleiding van het nieuwe gemeentewapen van Horst aan de Maas.

Er waren 34 toehoorders.

9 december: LEZING

De heren J. Holthuis en G. Verheijen hielden een lezing respectievelijk over 'Kruisen en Kapellen' en 'het Oude Kerkhof van Horst'.

Er waren 45 aanwezigen.

Excursies

Op zondag 24 maart bezochten 15 personen in het museum in Roermond de tentoonstelling 'de Gouden Eeuw van Gelre' waar de heer H. Steeger de rondleiding verzorgde.

Op zaterdag 28 september vond de najaarsexcursie plaats naar Luik, waar de Sint-Bartholomeuskerk met doopvont, het Musée de la Vie Wallonne resp. het Musée de l'Art Religieux et d'Art Mosan, en de schatkamer van de Sint-Paulskathedraal bezocht werden. De excursie kende 37 deelnemers.

Cursussen

In 2002 volgden 23 personen de cursus 'Misdad en Straf in het Land van Kessel in de 17e en 18e eeuw'. Na de eerste les op 6 februari, moest de cursus verschoven worden naar het najaar. De heer mr. Th. J. van Rensch was door een verkeersongeluk enkele maanden uitgeschakeld. De cursus werd vervolgd op 30 oktober en 13 en 27 november.

Activiteiten

INFO LGOG: in 2002 verschenen onder redactie van mevr. drs. Y. Hermans-Cuppen en de heer drs. W. Moorman aflevering 26 en 27 van INFO LGOG kring Ter Horst. In aflevering 26 werd naast verenigingsnieuws een artikel gewijd aan het Historisch Educatief Platform (HEP) waarin de doelstelling en een korte beschrijving van de bestaande lesbrieven aan de orde kwamen. De heer W. Moorman interviewde de heer drs. J. Schatorjé bij zijn afscheid als voorzitter van de kring. De heer G. Verheijen ging in zijn artikel in op het ontstaan van het nieuwe wapen van de gemeente Horst aan de Maas.

Aflevering 27 opende met het programmaoverzicht 2002-2003 van de kring. De heer W. Moorman interviewde de heer B. Cremers uit Meerlo over zijn opmerkelijke hobby: torenuurwerken. Vervolgens maakten wij kennis met de nieuwe voorzitter van de kring, de heer M. van den Munckhof. Tenslotte stelde de heer drs. A.H. (Toon) Jenniskens

de vraag: 'Vastenavondskranten, 'kwats' of cultuur?' een inleiding gehouden in het kader van het Carnavalstreffen van de Bond van Carnavalsverenigingen in Limburg te Horst.

INFO LGOG wordt mede mogelijk gemaakt dankzij betrokkenheid van regionale sponsors.

Overleg Heemkundeverenigingen: op 13 mei kwam het Regionaal Overleg Heemkundeverenigingen voor de negentiende keer bijeen. Gastvereniging was de Historische Kring Grubbenvorst en Lottum. De heemkundeverenigingen werden ontvangen in het vernieuwde 't Haeren waar de Historische Kring een riant onderkomen heeft gevonden. Besloten werd een overzicht te maken van alle werkgroepen die onder de paraplu van de heemkundeverenigingen functioneren. Vervolgens gaven de aanwezige verenigingen een toelichting op de werkzaamheden waar zij op dat moment mee bezig waren.

Tijdens de twintigste bijeenkomst op 28 november was het overleg te gast bij Heemkundevereniging Helden. In dit overleg werd besloten twee maal per jaar een evenementenkalender uit te geven waardoor de verenigingen van elkaars activiteiten op de hoogte blijven. Na afloop van het overleg werd museum 'de Moennik' bezocht.

HEP: Het platform bestaat sinds 1995 en is een initiatief van het Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap. Het platform is geen vereniging of stichting maar een netwerk zonder statuten etc. In dit netwerk werken verenigingen/stichtingen samen uit Horst aan de Maas en Sevenum. Zij houden zich bezig met educatieve doelstellingen in relatie tot de cultuurhistorische geschiedenis van onze regio. De gemeente Horst aan de Maas, in 2001 ontstaan door de fusie van de gemeenten Broekhuizen, Grubbenvorst en Horst, heeft een nieuw wapen laten ontwikkelen. In het kader hiervan heeft het HEP dit jaar een lesbrief gemaakt met als titel 'Wapenkunde of Heraldiek'. Door subsidie van de gemeente Horst aan de Maas kon deze brief aan alle groepen acht van de gemeente worden aangeboden. De lesbrief leert de kinderen hoe wapens tot stand zijn gekomen, over de kleuren die wapens hebben, de vorm van het wapen en laat hen tot slot zelf een wapen ontwerpen. In het voorjaar van 2003 zal dit project worden afgesloten met een wedstrijd van de zelf gemaakte wapens. Het HEP heeft dit jaar een aanzet gemaakt tot uitgave van een boek van 22 historische verhalen voor de jeugd, geschreven door Piet van Nunen. Het HEP hoopt in 2003 dit boek aan de scholen beschikbaar te kunnen stellen.

Naamgeving: in de vorige jaarvergadering is door de ledenvergadering besloten de naam 'kring Horst en Sevenum' te veranderen in 'kring Ter Horst'. Aanleiding was de fusie van de gemeenten Horst, Broekhuizen en Grubbenvorst tot de gemeente Horst aan de Maas. Gekozen is voor deze naam omdat de naam Ter Horst verwijst naar het kasteel van Horst, dat een belangrijke plaats in de streek innam en waar de ambtsman van het Land van Kessel zijn domicilie had.

1. Opening en mededelingen. Voorzitter J. Schatorjé opent 's avonds om 20.00 uur de 28e jaarvergadering van LGOG kring Horst en Sevenum. Volgens de presentielijst bezochten 38 personen de jaarvergadering. Het financiële jaarverslag ligt ter tafel. Bericht van verhindering werd ontvangen van mevrouw Reivers-Janssen, de heer en mevrouw Lenssen en van de heren S. Huijs, P. Vervoort en P. Huijs. Herdacht worden de heren Veldhoven en Van Nunen, beiden oud-bestuursleden en penningmeesters van onze kring.

2. Het verslag van de zevenentwintigste jaarvergadering wordt onder dankzegging aan de secretaris vastgesteld. De voorzitter merkt op dat in het verslag niet opgenomen is dat de eerste consumptie ten laste van de kring was. Nu dat is rechtgezet kan hieraan gekoppeld worden dat de eerste consumptie vanavond ook voor rekening van de kring komt!

3. Het verslag over 2001 van de secretaris wordt eveneens onder dankzegging aangenomen.

4. Het verslag over 2001 van de penningmeester en kascontrolecommissie

Mevrouw Hermans-Cuppen en de heer Smits hebben de boeken gecontroleerd en in orde bevonden. De heer Smits leest de verklaring van de kascommissie voor, waarin deze commissie de ledenvergadering verzoekt de penningmeester de heer Theeuwen onder dankzegging voor zijn werk te dechargeren, hetgeen bij acclamatie gebeurt.

De voorzitter bedankt de kascommissie voor het verrichte werk en de heer Smits in het bijzonder die twee jaar deel heeft uitgemaakt van de commissie.

5. Benoeming nieuw lid kascontrolecommissie. Als nieuw lid van de kascommissie wordt bij acclamatie de heer Albert Cortenbach benoemd. De heer Cortenbach is in het dagelijks leven register-accountant, dit moet de kring een veilig gevoel geven!

6. Bespreking Bestuursbeleid.

De voorzitter wijst op de groei van het aantal leden in de laatste vijf jaar. De vereniging blijft groeien en ook jonge mensen worden lid van de kring, een leuke en goede ontwikkeling. Het bestuur kwam in het verslagjaar negen maal bijeen en nam ook deel aan de twee vergaderingen met het hoofdbestuur. De participatie aan de lezingencyclus was erg hoog. Knaller was de lezing van de heer mr. Th. J. van Rensch tijdens de lezing over '500 jaar Horster kermissen'.

De kring organiseerde twee kleine excursies en een grote excursie naar Leuven. De cursus waaraan 35 personen deelnamen was een groot succes. Daarom is voor 2002 een vervolg op deze cursus georganiseerd in café 'het Hukske' te Meterik. Helaas kent deze cursus enkele strubbelingen. De eerste bijeenkomst moest verplaatst worden naar een andere locatie i.v.m. de 'Truenaovend', een 'gevaarlijke' avond voor de mannelijke deelnemers aan de cursus. Vervolgens moest de docent de heer Van Rensch verstek laten gaan vanwege een complexe beenbreuk, gevolg van een motorongeluk. De revalidatie kan enkele weken tot maanden gaan duren. Het bestuur hoopt dat de cursus in het najaar weer opgepakt kan worden. Een mooie gelegenheid voor diegenen die alsnog willen meedoen, om zich aan te melden.

Verder verschenen er in 2001 weer twee Info's en werden twee avonden belegd in het kader van het regionale heemkundeoverleg.

Het HEP heeft innovatieve activiteiten ontwikkeld. In 2001 leek de interesse van de scholen dalende. Ofwel de scholen gebruiken de bestaande pakketten die ze al op school hadden opnieuw ofwel de mensen in het onderwijs moeten meer geprikkeld worden. Het HEP is hiermee bezig.

De kring heeft in 2001 bij het hoofdbestuur aandacht gevraagd voor de kringgrenzen, na de fusie van Broekhuizen, Grubbenvorst en Horst tot Horst aan de Maas. De kring vroeg de kringgrenzen samen te laten vallen met de gemeentegrenzen. Het hoofdbestuur kon hier vooralsnog niet in meegaan. Nu kunnen nieuwe leden wel hun voorkeur voor een bepaalde kring kenbaar maken.

7. Naamgeving: in de vorige jaarvergadering is aan de vergadering gevraagd een nieuwe naam voor de kring na de fusie kenbaar te maken. Een viertal mensen heeft de naam Ter Horst genoemd. Het bestuur heeft voor deze naam gekozen omdat de naam Ter Horst verwijst naar het kasteel van Horst, dat een belangrijke plaats in de streek innam en waar de ambtsman van het Land van Kessel zijn domicilie had.

De voorzitter overhandigt een attentie aan mevrouw A. Tacken en de heren G. Verheijen en J. Hendrix. De heer S. Huys zal de attentie thuisbezorgd worden.

8. Bestuursverkiezing:

Er zijn op het secretariaat geen andere kandidaten voorgedragen.

Twee bestuursleden zijn aftredend. De heer Schatorjé is volgens de statuten niet herbenoembaar.

De heer Moorman is herkiesbaar en wordt bij acclamatie herbenoemd.

Het bestuur stelt voor in de plaats van de heer Schatorjé de heer Marcel van den Munckhof te benoemen. De heer Van den Munckhof wordt bij acclamatie benoemd.

Afscheidswoord van de heer Schatorjé

De heer Schatorjé twijfelde in 1994 of hij de functie van voorzitter op zich moest nemen. Hij wist dat hij een zware periode voor de boeg kreeg in zijn werk: een fusie, een nieuw museum etc. Toch was hij gezwicht omdat het LGOG hem erg dierbaar was en is. Hij stelde zich als voorzitter een aantal doelen o.a. het behoud van het Horster cultureel erfgoed, de opgravingen en een HEP oprichten om de jeugd meer belangstelling voor de streekgeschiedenis te laten krijgen, ook omdat de omgevingsgeschiedenis in het onderwijs verplicht werd.

Enkele hoogtepunten waren de meerdaagse excursie naar Thüringen, de bijzondere tentoonstelling en de lezingen, alle in het kader van het 25-jarig jubileum, de opgravingen op Hoogveld-oost en 500 jaar kermis in Horst. De heer Schatorjé vond het een groot voorrecht de derde voorzitter van de kring te mogen zijn en hij bedankt de mensen waar hij mee heeft mogen samenwerken: de leden, de secretarissen, de vice-voorzitters, de penningmeester, de leden die Sevenum in het bestuur vertegenwoordigden, de bestuursleden tevens bestuursleden van de Oudheidkamer en bestuursleden werkend in het HEP.

De heer Schatorjé betrok ook zijn begripvolle echtgenote in het slot- en dankwoord: bij de aanvang van het voorzitterschap was er, wat tijdinvestering betreft, sprake van hooguit een paar vergaderingen. Het was echter heel wat meer geworden. Maar hij belooft dat hij het wat rustiger aan zal gaan doen.

De heer Schatorjé eindigde met de belofte: 'dat wij nog niet van hem af zijn!'.

Vervolgens nam vice-voorzitter de heer Moorman het woord. Een opsomming geven van datgene wat Jos voor de kring heeft gedaan, zou te ver voeren, daarom noemde de heer Moorman in een selectie: Jos hield lezingen voor de kring, zat in diverse commissies, o.a. tot oprichting van Info LGOG, waarin hij ook meerdere artikelen schreef, hij zette zich actief in voor behoud van het Horster cultureel erfgoed, stond aan de wieg van het Regionaal Overleg van Heemkundeverenigingen en het HEP. Zijn voornaamste verdienste was dat hij een zekere vernieuwing geleidelijk doorvoerde. Voor de leden werd dit duidelijk in de keuze van onderwerpen en sprekers van de lezingen, de doelen van de excursies en de oprichting van het HEP. "Geschiedenis dicht bij de mensen brengen" zou Jos zijn motto kunnen zijn, zowel zichtbaar in het Limburgs Museum als merkbaar in de kring.

Vervolgens overhandigde de heer Moorman een boeket bloemen aan mevrouw Schatorjé en een kunstobject van kunstenaar Sjer Jacobs aan de heer Schatorjé.

Tenslotte geeft de heer Moorman het woord aan de heer Van den Munckhof.

De heer Van den Munckhof dankt bestuur en leden van de kring voor het in hem gestelde vertrouwen. Een speciaal woord van dank aan de scheidend voorzitter die een bloeiende vereniging heeft achtergelaten, waardoor de heer Van den Munckhof uiteindelijk zich kandidaat durfde stellen.

De heer Van den Munckhof geeft aan dat hij verbaasd was toen hij gevraagd werd voorzitter van de kring te worden. Hij is immers geen historicus. Als jongeman had hij wel een van de eerste cursussen van de kring, samen met zijn vader, bijgewoond. Maar naast geschiedenis hadden ook talen zijn belangstelling, met name de Franse taal. Na een studie Franse taal- en letterkunde is hij les gaan geven aan de Philips van Horne Scho-lengemeenschap in Weert.

In de vrije tijd verzorgt de heer Van den Munckhof politieke uitzendingen voor Radio Reindonk en is hij, nog even, actief als penningmeester en vice-voorzitter van de landelijke vakvereniging van leraren Frans, Levende Talen. De heer Van den Munckhof stelt zich veel voor van deze nieuwe functie. Hij dankt de aanwezigen nogmaals voor het in hem gestelde vertrouwen en roept allen op onze vereniging bloeiende te houden.

9. Rondvraag.

De heer Theo Janssen dankt de heer Verheijen voor de uitstekende recensie van zijn boek "Reizen door de oude Peel" in de Info LGOG. Hij kondigt deel twee aan waarin de geschiedenis van de vervening -de grote verveners en de grote ontginners- zal worden uiteengezet.

10. Sluiting van de jaarvergadering.

11. Lezing: Na de pauze verzorgde de heer Steeger een lezing over 'de Gouden Eeuw van Gelre'.

PROGRAMMA 2003

LEZINGEN

De lezingen van LGOG Kring Ter Horst vinden plaats in restaurant De Alde Lind, Venrayseweg 93 te Horst, telefoon zaal (077) 398 8343. De aanvang is steeds om 20.00 uur. Leden van LGOG hebben gratis toegang; van belangstellende niet-leden wordt een bijdrage in de kosten van 2,50 euro per lezing verwacht.

17 maart: Bert Cremers, Torenuurwerken, vergeten monumenten uit het verleden

Na afloop van de jaarvergadering zal de heer Bert Cremers uit Meerlo een lezing verzorgen over torenuurwerken. De heer Cremers is werkzaam bij de belastingdienst, maar heeft als grote hobby het verzamelen en restaureren van torenuurwerken. Hij is bestuurslid van de Stichting tot Behoud van het Torenuurwerk.

De oudste mechanische raderuurwerken dateren waarschijnlijk uit het begin van de dertiende eeuw. Kort daarna werd het torenuurwerk uitgevonden. Hoewel het onvoorstelbaar duur was, verspreidde het torenuurwerk zich vervolgens in anderhalve eeuw over de steden in heel Europa. Het slaan van de uren op de klok gaf de tijd aan. Pas in het midden van de vijftiende eeuw verschenen de eerste wijzerplaten op torens. Op het platteland duurde het veel langer voordat er torenuurwerken kwamen. De noodzaak en het geld ontbraken er vaak. Uiteindelijk kwam het initiatief tot de aanschaf van een torenuurwerk er meestal van kerkelijke zijde. Overigens werden de torenuurwerken met de uitvinding van de slinger door Christiaan Huygens in 1657 pas echt nauwkeurig. Daarna bleef de techniek van de torenuurwerken eeuwenlang nagenoeg ongewijzigd. Pas in de loop van de twintigste eeuw traden er met elektrificatie en digitalisering veranderingen in. Daardoor werden mechanische uurwerken in feite overbodig. Omdat ze veel lastiger te bedienen waren en meer onderhoud vergden, verwijderden veel kerkbesturen vanaf de jaren vijftig de oude mechanische uurwerken uit de kerktorens. Vaak werden ze zonder pardon weggegooid. Met de Stichting tot Behoud van het Torenuurwerk is er sinds 1980 een organisatie die zich inzet voor het behoud en restauratie van deze vergeten monumenten.

De heer Cremers zal in zijn lezing in de eerste plaats een uiteenzetting geven over het begrip tijd en wat daar allemaal bij kwam en komt kijken, vanaf het allereerste begin tot in het heden. Verder zal hij ingaan op de torenuurwerken zelf en hun ontstaansgeschiedenis. Tenslotte zal hij uitleg geven over de diverse terreinen waarop de Stichting tot Behoud van het Torenuurwerk thans werkzaam is. Waar mogelijk zal de heer Cremers in zijn lezing bijzondere aandacht besteden aan torenuurwerken in heden en verleden in Noord-Limburg.

De lezing wordt ondersteund met dia's. Verder zij nog verwezen naar het interview met de heer Cremers in Info LGOG nummer 27.

14 april: prof. Nico Roymans, Metaalvondsten uit de Maas

Of we het nu hebben over de archeologie van de Bronstijd, de IJzertijd of de Romeinse tijd, in elke periode worden we in Zuid-Nederland geconfronteerd met spectaculaire, tot de verbeelding sprekende metaalvondsten uit de Maas. Vooral wapentuig is prominent aanwezig: zwaarden, speerpunten, bijlen, maar ook metalen ketels, munten, etc. Deze voorwerpen zijn vrijwel zonder uitzondering tevoorschijn gekomen tijdens baggerwerkzaamheden in verband met de grootschalige zand- en grintwinning in de uiterwaarden van de rivier. De vondsten kregen lange tijd niet de aandacht die zij verdienen; over de vondstomstandigheden was immers weinig bekend. En men kon zich moeilijk maar voorstellen hoe de metaalvondsten ooit in de rivier terecht kwamen.

In zijn voordracht zal de heer Roymans per periode (Bronstijd, IJzertijd Romeinse Tijd) een overzicht geven van de vondsten uit de Maas. Tevens biedt hij een verklaring voor het voorkomen van deze vondsten. In alle perioden zijn de meeste objecten vanuit religieuze overwegingen in de rivier gedeponneerd, al neemt dat niet weg dat de precieze aard van die religieuze verklaring per periode aanzienlijk kan variëren. Duidelijk is dat de rivierfossielen een uniek stuk cultureel erfgoed representeren en een geheel eigen bijdrage leveren aan de beeldvorming van samenlevingen uit het verre verleden.

Prof. dr. Nico Roymans is hoogleraar Europese archeologie aan de Vrije Universiteit te Amsterdam.

15 september: H. Steeger, Pruisen aan Peel, Maas en Niers. Het Gelderse Overkwartier in de achttiende eeuw

Het oude Gelderse Overkwartier met de hoofdstad Roermond maakte in de zeventiende eeuw deel uit van de Spaanse Nederlanden. Tijdens de Spaanse Successieoorlog (1701-1713/14) werden in 1703 de stad Gelder en het noordelijke gedeelte van het Gelderse Overkwartier door de Pruisen bezet en vervolgens in 1713 na het verdrag van Utrecht geannexeerd. Het bestuurlijke centrum van dit Pruisisch bestuurd Gelderse gebied werd de

stad Gelder. Bijna een eeuw lang heersten de Pruisen vanuit Gelder over 55 dorpen in de omgeving. De stad Gelder zelf werd verder versterkt en tot een van de modernste vestingen tussen Maas en Rijn gemaakt.

Deze belangrijke periode van de Pruisische geschiedenis in de Peel en aan Maas en Niers wordt in 2003 in een tentoonstelling in de musea van Kevelaer (30 maart tot en met 13 juni), Wezel (29 juni tot en met 7 september) en Venray (Museum 't Freulekeshuus, 10 oktober tot en met 18 januari 2004) herdacht. De bevolking in de regio tussen Venray en Sint-Anthonisberg en tussen Afferden en Viersen moest zich toen aan de nieuwe heersers aanpassen, maar kon vele oude rechten, de eigen taal en regionale tradities handhaven.

De tegenwoordige staatsgrens tussen Nederland en Duitsland dateert pas van het Congres van Wenen in 1814/1815. Zij doorsneed een regio die eeuwenlang politiek, taalkundig en cultureel één was. De tentoonstelling herinnert aan de laatste periode in de geschiedenis van het Gelderse Overkwartier, waarin de latere Nederlands-Duitse grens nog niet aanwezig was. De toenmalige conflicten tussen de oude rechten op zelfbestuur en de autochtone cultuur enerzijds en de Pruisische centralisatie- en aanpassingspolitiek anderzijds waren een voorbode van de gebeurtenissen in de negentiende eeuw. De tegenwoordige politieke en culturele structuren in de regio gaan in vele gevallen terug op de achttiende-eeuwse situatie. De tentoonstelling en begeleidende catalogus geven een beeld van de geschiedenis en cultuur in het noordelijke Pruisische gedeelte van het Gelderse Overkwartier. De heer Hendrik Steeger uit Wetten (tussen Gelder en Kevelaer) is lid van de Commissie Studiereizen van het LGOG, was onder meer coördinator van de Gelretentoonstelling in het Niederrheinisches Museum in Kevelaer en schreef vooral historische catalogusbijdragen. Hij verzorgde al eerder lezingen voor onze kring.

Mogelijk organiseert de excursiecommissie in het najaar een kleine excursie naar de tentoonstelling in het Freulekeshuus in Venray. Nadere berichtgeving hierover volgt.

BERT COPPUS 70 JAAR

Op 8 september van het vorig jaar werd in de Oudheidkamer Horst een aan Bert Coppus gewijde overzichtstentoonstelling geopend. Aanleiding was de zeventigste verjaardag van de Horster schilder en zijn vijftigjarig jubileum als beeldend kunstenaar. Jos Schatorjé, directeur van het Limburgs Museum en oud voorzitter van onze Kring, leidde de tentoonstelling in. Hier de schriftelijke weergave van zijn destijds uitgesproken woorden.

“Toen Bert Coppus mij vorig jaar vroeg of ik een volgende tentoonstelling wilde inleiden, dacht ik aanvankelijk mij er met het spreekwoordelijke knaapje met de korte naam uit Leiden vanaf te kunnen maken. Immers, er lag nog een uitgebreide beschouwing voor de tentoonstelling uit 1991 op de plank en daarin waren diverse aanknopingspunten opgeslagen over biografische bijzonderheden en de stilistische ontwikkeling van het oeuvre van Bert Coppus. Gaandeweg drong de ernst van de situatie echter door. De kunstenaar vierde zijn zeventigste verjaardag én het feit dat hij voor vijftig jaar de eerste schreden zette naar het professioneel kunstenaarsbestaan. De situatie werd nog moeilijker toen duidelijk werd dat een boek van de hand van Jan Derix over Bert Coppus zou worden gepresenteerd. Indien dus ruim uit de pennenvrucht van 1991 werd geciteerd, zou de laureaat geen recht worden gedaan én, wat pijnlijk zou zijn, zou de spreker die voor u staat door de mand vallen bij diegenen die zich verdiept hebben in datgene wat elf jaren geleden op deze plaats over Bert Coppus is gezegd.

Dus geen herhaling van zetten, maar een keuze van nieuwe invalshoeken.

Een zeer geleerde én belezen broeder uit Maastricht heeft ooit de navolgende historische woorden uitgesproken: “Kunstgeschiedenis staat tot geschiedenis als kunstboter staat tot echte boter.” Behalve dat hij er plezier in beleefde sommige publicisten om de oren te slaan, wilde hij het belang van een juiste historische plaatsbepaling en de noodzaak van contextonderzoek aangeven. Met andere woorden: de cultuurhistorische omgeving waarin een kunstwerk ontstaat geeft bij een goede analyse meer kennis over de drijfveer die de kunstenaar had, dan de beschouwingen over de intrinsieke waarde; de schoonheid en de beeldtaal die in werken verstopt zijn. Vandaar dat ik mij vandaag op deze cultuurhistorische interpretatie concentreer.

In de eerste plaats wil ik een korte cultuurhistorische beschrijving geven volgens welke lijnen de beeldende kunst zich in Noord-Limburg tot het midden van de vorige eeuw heeft ontwikkeld. Dan is het tijdvak bereikt dat Bert Coppus zelf heeft meegemaakt en kunnen biografische bijzonderheden van Bert in dit ruimere raamwerk worden geplaatst. Als afsluiting wordt de communicatieve betekenis van het werk van Bert Coppus voor de regio nader benoemd.

I

Beeldende kunst was in de negentiende eeuw een uitgesproken stedelijke aangelegenheid. Kunstenaars woonden als kleine culturele ondernemers in steden, want daar verbleef de meerderheid van de opdrachtgevers die er voor zorgden dat er brood op de plank kwam. Deze opdrachtgevers bestelden in meerderheid portretten, maar soms ook schilderijen om in openbare ruimten aandacht te vragen voor religieuze onderwerpen of historische bijzonderheden. Met name in wereldlijke en geestelijke residentiesteden zoals Düsseldorf en Roermond in onze omgeving, waren relatief veel kunstenaars woonachtig. Incidenteel trokken portrettisten langs de dorpen om er de maatschappelijke bovenlaag vast te leggen. Met name het vervaardigen van vluchtige pasteltekeningen was vlak voor de uitvinding van de fotografie populair. Van omstreeks 1824 tot in 1834 liet portrettist Theodorus Bohres zijn

sporen na in Noord-Limburg en tekende onder andere in Horst leden van de familie Haffmans, Neujean en onderwijzer Theodoor Driessen.

De eerste beginselen van kunstonderwijs kregen meestal kinderen van beroepskunstenaars en leerlingen uit de maatschappelijke bovenlagen die een Stedelijk Collegie of Hogere Stadsschool konden bezoeken. In Noord-Limburg werd in de negentiende eeuw met name in Venlo tekenonderwijs gegeven. Achtereenvolgens waren de vrij onbekende en onbetekenende leermeesters P. Janssen, Theodoor Sax en Gerard Jungen in Venlo actief. De ontwikkeling van de beeldende kunst kreeg enige stimulans toen op grond van Koninklijke Besluiten in diverse steden tekenopleidingen werden opgericht die op zondag onderwijs verzorgden voor getalenteerde ambachtslieden, zoals meubelmakers en zilversmeden, 'om tot eenige volmaaktheid in hun bedrijf te geraken'. Zo werd ook in 1835 in Venlo de vroegste voorloper van de hedendaagse Noord-Limburgse Kunstzinnige Vorming opgericht.

Had een jongeman talent, dan kon hij met enig geluk studeren aan de Academies in Zuid-Nederlandse steden Antwerpen en Brussel, die voor aankomende Limburgse kunstenaars van betekenis waren. Maar dit was echter meer incident dan regelmaat, want kunstenaarschap kwam in Noord-Limburg slechts sporadisch voor.

Het armetierige kunstklimaat dat Noord-Limburg in de negentiende eeuw typeerde, veranderde in feite ook in de eerste helft van de twintigste eeuw niet opzienbarend. Het is niet toevallig dat de belangrijkste kunstenaars die in Noord-Limburg woonden en werkten, Albert Neuhuys in Baarlo en August Deusser in Arcen, naar onze regio waren gekomen omdat ze in het ongerepte Noord-Limburg een kolossaal woonhuis met atelier konden krijgen. Ze zijn echter van weinig betekenis geweest voor de ontwikkeling van een kunstklimaat in Noord-Limburg. Zoals uit de werken in de collectie van het Limburgs Museum blijkt lag hun belang vooral in het feit dat ze het leven op het Noord-Limburgse platteland in schetsen, tekeningen en doeken vastlegden.

Wel moet worden gezegd dat dankzij de Rijks HBS te Venlo bekwame tekendocenten naar Noord-Limburg kwamen. De meest invloedrijke docent was zonder twijfel Jean Garjeanne, geschoold aan de Academie van Den Haag en lid van kunstenaarsvereniging 'Arti et Amicitiae', die van 1889 tot 1924 in Venlo tekenonderricht verzorgde, en leerlingen zoals Jean Laudy en Sef Moonen stimuleerde professioneel kunstenaar te worden. Garjeanne was een kunstenaar die affiniteit had met de richting van de Larense School en een grote voorliefde ontwikkelde voor het vervaardigen van landschappenschetsen en aquarellen, een specialiteit die we ook bij zijn leerling Sef Moonen kunnen ontdekken.

Met de naam van Sef Moonen, is in feite ook de brug geslagen naar het werk van Bert Coppus. Sef Moonen werd in 1906 te Venlo geboren en volgde na de middelbare school (waar Garjeanne hem duidelijk beïnvloedde) de opleiding MO tekenen te Tilburg en aansluitend een studie aan de Rijksacademie te Amsterdam. In 1933 vestigde hij zich weer te Venlo waar hij al spoedig naam maakte als schilder van landschappen, portretten en monumentaal werk (wandschilderingen en glas-in-lood). Daarnaast begon Sef Moonen met het lesgeven in diverse scholen, zoals de RK Kweekschool. Voor liefhebbers en getalenteerde jongeren stelde hij zijn atelier open, en dat was voor onder andere Harrie op de Laack, Piet Killaars, Pierre van Soest en Bert Coppus de eerste en daardoor wellicht meest inspirerende kennismaking met de scheppende kunst. Met de atelierlessen van Sef Moonen werd in feite het begin gemaakt met de verbreding van de kunst in Noord-Limburg.

II

In 1932, één jaar voordat Sef Moonen als afgestudeerd kunstenaar vanuit Amsterdam terugkeerde naar Noord-Limburg, werd Bert Coppus te Horst geboren als oudste zoon van een kleine aannemer. Al tijdens de lagere schooljaren bleek zijn talent als tekenaar. Deze talenten werden verder ontwikkeld via schilderlessen op zaterdagochtend in het atelier van Venlonaar Moonen. De jeugdige Bert Coppus was niet de enige Horstenaar die wekelijks naar Venlo trok; ook Sjeng 'Hollenders' Jacobs, volgde de lessen van Moonen.

Tekenen was wel leuk, maar een oudste zoon van een ambachtsman moest een beroep leren waardoor de kostwinning voor de toekomst was verzekerd. Vandaar dat een opleiding tot huisschilder aan de schildersschool meer voor de hand lag. Omdat de directie van de schildersschool oog had voor de talenten van Bert Coppus, kreeg hij ruimte om zich verder te ontwikkelen. Aansluitend deed Bert Coppus in 1952 met succes colloquium doctum aan de Academie voor Beeldende Kunst te Maastricht, waar hij naar binnen stapte met zijn grootmoeder letterlijk onder de arm (50 x 70). Vijf jaren later studeerde hij met onderscheiding af, nadat hij tijdens zijn studie ook de dienstplicht had vervuld. De goede resultaten brachten hem in dubio. Moest hij de adviezen van zijn docenten volgen en naar Amsterdam vertrekken om zich –net als bijvoorbeeld Harrie op de Laack- verder te bekwamen in de hedendaagse kunsten, óf moest hij de stem van zijn hart volgen, terugkeren naar zijn geboortestreek en daar proberen aan de kost te komen en pogen kunst maatschappelijk accepteerbaar te maken?

Bert Coppus koos voor het laatste en zette zich – samen met kunstbroeders als beeldhouwer Wim Rijvers in Kessel en schilder Toon van de Ven in Broekhuizen - in voor de culturele (weder)opbouw van Noord-Limburg. Hij was diegene die zich tot taak had gesteld de cultureel-schrale geboortestreek letterlijk enige kleur te geven, in het volle bewustzijn dat daarmee zijn eigen belang vaak tekort zou komen. Vele kerkelijke en wereldlijke openbare

gebouwen en diverse bedrijfsruimten werden verrijkt met monumentale werken van zijn hand. Sedert 1957 zette hij zich in voor de Culturele Club Horst, wat hem in contact bracht met het onderwijs, waardoor hij vanaf 1958 tekenonderwijs aan de school voor LHNO ging doceren. Tot 1985 (dus 27 jaren lang) bleef Bert Coppus werkzaam als docent.

Nog voordat de Vrije Academie (Volksuniversiteit) werd opgericht, organiseerde de idealistische Bert Coppus in het begin der jaren zestig zogenaamde Jongerencursussen in zijn atelier. Geïnteresseerden kwamen aldus in aanraking met de eerste beginselen van kunstgeschiedenis en technieken van beeldende kunst. Steeds liep hij in de voorhoede om medemensen uit alle maatschappelijke lagen te leren met kunst te leven. Een van de middelen die hem ook daarbij ter beschikking stond was het inrichten van exposities van hem en zijn collegae. Voorkeur had hij steeds voor ruimten waar 'gewone' mensen kwamen: scholen, ziekenhuizen, huishoud- en landbouw-tentoonstellingen, clubhuizen, etc.

Sedert het midden van de jaren tachtig heeft zijn leven zich veranderd. Na zijn afscheid als docent heeft een heroriëntatie op het kunstenaarschap plaatsgevonden. Daarbij heeft hij zich vooral laten inspireren door de schoonheid van de streek tussen Peel en Maas. Bert Coppus was bang dat de natuur van zijn geboortestreek onherstelbare schade zou worden aan-gedaan. Vandaar dat in zijn kunstwerken de schoonheid en kwetsbaarheid van de natuur tot uitdrukking werd gebracht. Hiermee heeft hij velen de ogen geopend en gewaarschuwd voorzichtig om te gaan met deze kostbaarheden..

Zijn stem heeft hij ook op andere plaatsen meermaals laten horen. Al tien jaar lang is hij een zeer actief adviseur van het gemeentebestuur van Horst op de beleidsterreinen kunst in openbare ruimte en beheer gemeentelijke kunstcollectie.

III

Een belangrijk deel van zijn oeuvre wordt geëxposeerd in het Museum Bert Coppus, dat geheel door hemzelf wordt gefinancierd. Museum is eigenlijk geen goede benaming; het is een kunst-ontmoetingsplaats met zeer ruime openingstijden, waar bezoekers altijd gratis toegang hebben en kosteloos een persoonlijke rondleiding krijgen aangeboden. Alhoewel Bert Coppus dit jaar zeventig jaren oud wordt, is zijn idealisme voor kunst én zijn geboortestreek nog springlevend.

Samenvattend kan men stellen dat Bert Coppus steeds zijn kunst en zijn kunstenaarschap dienstbaar heeft gemaakt aan de samenleving, met name de Horster gemeenschap. Daarbij kwamen zijn eigen belangen (zoals vrije tijd, inkomen, werkdruk en status) vaak op de laatste plaats, maar dat weet je als je maatschappelijk engagement vertoont.

Doordat Bert Coppus tot aan de dag van vandaag bleef werken, en met name zijn geboortestreek in honderden schetsen, tekeningen en schilderijen vereeuwigde, heeft hij bijgedragen dat beelden van een collectieve identiteit ontstonden. Daarbij gaf hij ons steeds impliciet de boodschap mee voorzichtig om te gaan met de kwetsbare natuur en de landelijke schoonheid van zijn geboortegrond, die hem zo aan het hart liggen. Bert's gemoed werd in die jaren een barometer voor onze leefomgeving. In zijn kleine wereld aan de Meterikseweg is hij dagelijks omgeven met de rijkdom van de schepping. Hij kan niet zonder. Vandaar dat de Oudheidkamer de komende weken vaak een zekere bezoeker zal mogen ontvangen die stil maar tevreden van deze bijzondere expositie komt genieten. De kleine wereld aan de Meterikseweg is tijdelijk wegens succes naar het middelpunt van Horst verplaatst."

DE VALBIJL ALS FALSIFICATIE

Het geschiedenisonderwijs zit in het slop. Kennis en inzicht zijn abominabel. Daarom kreeg een nieuwe Staatscommissie de taak een blauwdruk voor een nieuwe methodiek te ontwikkelen¹. Elk tijdperk werd zo goed mogelijk gedefinieerd. Voorzien van een symbool, zoals de klassieke tempel, de ridder, het schip van Columbus. Voor het christendom werd geen zinnebeeld gekozen. Naastenliefde, censuur, ketterverbranding, geloofsvervolgingen, godsdienstoorlogen, Inquisitie – die honderdduizenden het leven kostte – bleken niet onder één noemer te brengen. Maar met de Verlichting, de tijd waarin mensen mondiger werden, wetenschappen en techniek opbloeden, de basis gelegd werd voor een humanere samenleving, had de commissie geen enkele moeite. Dat werd de valbijl! Geheel in de gereformeerde en rooms-katholieke traditie. Die heeft altijd geleerd dat de Verlichting, de Franse Revolutie, het liberalisme en wat later het socialisme, duivelse ideologieën waren. Gedragen door mensen die de soevereiniteit van de mens aanbaden in plaats van God. Weg met de valbijl, zeg ik. Het meest passende symbool voor de Verlichting is de *Encyclopédie, ou dictionnaire raisonné des sciences, des arts et des métiers*, geredigeerd door Diderot en d'Alembert.*

Toen de absolute monarchie in Frankrijk failliet was, het volk om brood riep en aan het plunderen sloeg, gaven 'de burgers' de samenleving een nieuwe structuur. Daartoe werd een grondwetgevende vergadering bijeengeroepen. Eén van de hervormingen betrof het strafstelsel.² De verlichte arts Guillotine wilde iedere overtreder volgens dezelfde principes straffen. Bij de doodstraf moest de terechtstelling altijd geschieden door een valbijl; bekend uit andere landen.

In het vervolg zou niemand meer met bijl of zwaard onthoofd, gevierendeeld, opgehangen, gewurgd, geradbraakt, verbrand, verdrinken of levend begraven worden. Nooit weer mocht plaatsvinden wat 30 jaar eerder was gebeurd. Toen ene Damians door vier paarden uiteengescheurd moest worden waarna hij, toen dat niet lukte, in stukken gesneden werd.

In de grondwetgevende vergadering was lang niet iedereen voor de doodstraf. Dat de revolutie een korte periode radicaliseerde en duizenden onschuldigen, 'vijanden van de revolutie' – in strijd met de ideologie van de Verlichting – door de guillotine onthoofd werden, had niemand voorzien.

Maar, wie nu, aan het begin van de 21e eeuw, het imago van de Verlichting wil simplificeren tot de valbijl doet aan geschiedvervalsing. Wie de jeugd wil doen geloven dat Valbijl en Verlichting identiek zijn, doet hetzelfde als eertijds de schrijvers van de geschiedenisboekjes voor christelijk en rooms-katholieke onderwijs.

Toen de Fransen ons land verlieten werd de guillotine vervangen door de strop en het zwaard. Feitelijk had de valbijl in Nederland al eerder afgedaan. Ook het gammele tentoongestelde exemplaar in Venlo (Limburgs Museum) is nimmer gebruikt. In 1870 werd de doodstraf afgeschaft. Buitengewoon Strafrecht was nodig om over oorlogsmisdadigers te kunnen oordelen. De huidige grondwet sluit de doodstraf uit, maar inmiddels laait de discussie over de doodstraf in Nederland op. Ruim 40% lijkt voorstander. De Staatkundig Gereformeerde Partij was dat altijd al. Op bijbelse gronden. Als moderne heiden met humanistische neigingen blijf ik echter, met de auteur dominee Hans Abma (Amnesty), voorstander van *Gerechtigheid zonder beul*.

André de Bruin

* Encyclopédie of beredeneerd overzicht van de wetenschappen, de kunsten en de ambachten.

Literatuur:

Verleden, heden en toekomst. Advies van de historische en maatschappelijke vorming (Enschede 2001)

D.Arasse, *De machine van de revolutie. Een geschiedenis van de guillotine* (Nijmegen 1989)

¹ *Advies van de commissie historische en maatschappelijke vorming* (Enschede 2001); de zgn. commissie De Rooy.

² D. Arasse, *De machine van de revolutie. Een geschiedenis van de guillotine* (Nijmegen 1989)

Retrospectief: Terugblik op expositie “Blik” in de Oudheidkamer Horst van 24-11-2002 tot en met 02-02-2003

In de Oudheidkamer in Horst werd van 24 november 2002 tot en met 2 februari 2003 de tentoonstelling “Blik” gehouden. Getoond werd de omvangrijke persoonlijke verzameling van koperslager Paul van der Beele uit Horst. De tentoonstelling bestond uit allerlei gebruiksvoorwerpen die inmiddels uit de meeste huishoudens zijn verdwenen, maar bij velen ongetwijfeld nog herinneringen zullen oproepen. Hierna volgt de inleiding bij de expositie uitgesproken door mevrouw Nelly van der Beele bij de opening op 24 november 2002.

Wie kijkt er nu naar blik?

Als het nu een koektrommeltje was, maar zo: blik in zijn pure eenvoud, wie vindt dat nu mooi?

Vergis u niet, steeds meer mensen leren naar blik te kijken en ontdekken de schoonheid ervan.

Blik, dat onooglijke, goedkope metaal, dat eens betiteld werd als een zegen voor de gewone man, want dat was het ongetwijfeld.

Denkt u eens even terug in de tijd, tot pakweg net voor 1700. De gewone man gebruikte toen houten kuipen en emmers, leren drinkzakken, pannen van snel roestend ijzer, en vooral veel vaatwerk en kruiken van zwaar, breekbaar aardewerk. Dat aardewerk kon amper tegen een stootje en als het in scherven brak, was er maar een oplossing: weggooien, in de gracht of in de waterput.

Misschien is het wel goed dat het blik niet eerder uitgevonden is. Nu kunnen archeologen immers naar hartelust puzzelen met die massa scherven van dat weggegooid aardewerk.

De uitvinding van blik was een ware zegen.

Veel onhandig zwaar vaatwerk werd nu vervaardigd in het veel lichtere en toch relatief sterke blik.

Talrijke koperen voorwerpen werden nu in goedkopere blik-versies bereikbaar voor de gewone man.

Koperslagers breidden dan ook hun werkterrein uit en met nagenoeg dezelfde technieken bewerkten ze blik en later zink.

Gebroeders R. van der Beele, koper- zink- en blikslagerij werd vermeld op het briefhoofd van ons oude familiebedrijf dat gevestigd was op de hoek van de Herstraat, de plaats waar nu de ING-bank staat.

Vooraf in de relatief arme Peelrand was een enorme vraag naar het goedkope blik.

De gebroeders R. van der Beele maakten de blikken voorwerpen met de hand, niet alleen voor de Horster bevolking, maar ze leverden ook grote hoeveelheden aan Venlose en landelijke groothandels.

In de periode 1900-1930 was het conservenblik ook tot hier doorgedrongen, ook al zo'n geweldige vooruitgang. Het bewaren van voedsel is immers altijd een probleem geweest en na het moeizame wekken in glazen potten was blik ook hier een ware zegen.

Horster mensen zijn van nature inventief en staan open voor vernieuwingen en zo werden bij de gebroeders R. van der Beele de eerste conservenblikken met de hand gemaakt door de klant gevuld en vervolgens in de werkplaats dicht gesoldeerd.

Ik heb vader nog horen vertellen dat men op twee manieren kon zien of de inhoud van zo'n blik niet meer goed was: het deksel ging bol staan of het blik kreeg een blauwachtige kleur.

Uiteindelijk heeft vooral de champignonteelt hier in Horst geleid tot het ontstaan van echte conservenfabrieken die tot op de dag van vandaag bestaan.

Blik als metaal kent dus nog niet zo'n lange geschiedenis en als gebruiksvoorwerp voor de gewone man is het lange tijd niet echt interessant geweest voor historici en verzamelaars. Ten onrechte werd het beschouwd als minderwaardig, want in feite vormde blik een onmisbare en belangrijke schakel naar de metaalindustrie van de moderne tijd.

Blik werd veelal met machines bewerkt, eerst met hand aangedreven machientjes en van daaruit werden grotere, meer ingewikkelde machines uitgevonden.

Blik staat aan het begin van de industriële revolutie en vormt de overgangsfase naar de moderne plaatindustrie. Na de Tweede Wereldoorlog raakte blik allengs in onbruik. Er kwamen nieuwe materialen: aluminium, roestvast staal, plastic. Blik raakt in de vergetelheid met uitzondering van het conservenblik en de koektrommel.

Maar tot onze verbazing zien we nu weer een opbloeiende markt onder de verzamelaars.

Mooi gerestaureerd blik, zoals u hier kunt zien, is enorm in de belangstelling gekomen en de prijzen ervan schieten omhoog. Men ontdekt de pure schoonheid van blik.

Heel treffend verwoordde de heer Janssen, voorzitter van dit museum, deze aantrekkingskracht, toen hij bij het zien van onze collectie zei: “Wat een mooie vormgeving, wat een prachtige lijnen”.

Inderdaad, het moderne jargon zou spreken van design, net dat vleugje extra versiering.

En als we naar de enorme variatie bakblikken en ijsvormen kijken, dromen we dan niet even van de tijd toen het maken van gebak en desserts tot een kunst was verheven: de bekroning van een schitterend diner, het pronkend middelpunt van een feest, intens bewonderd door tafelgenoten, die de gastvrouw met complimenten overlaadden

.....

Terwijl we bij dat eenvoudige oliekannetje getroffen werden door de lijnen, het sterke silhouet.

Dames en heren, het restaureren van deze collectie is enorm veel werk geweest en heeft ons dik drie maanden gekost.

Het kijken naar en het waarderen van blik moet geleerd worden, maar dan komt het moment dat u zegt: "blik is meer dan een blik waard!"

Bedankt voor uw aandacht.

VIJFTIEN JAAR HEEMKUNDEVERENIGING SEVENUM

Vraaggesprek met Piet van Enckevort

Op zondagmiddag 19 januari vierde Heemkundevereniging Sevenum haar vijftienjarig bestaan. Dit gebeurde met een programma dat als centraal thema de Sebastianuskermis had. Zo was er een koffietafel, zorgde Piet Huijs voor muziek, vertelde Grad Lucassen over de winterkermis en voerde toneelvereniging Setovera enkele scènes op uit een volksverhaal naar een roman van Herman Maas. De bijna honderdvijftig aanwezigen vermaakten zich opperbest. Eén van de drijvende krachten in die vijftien jaar Heemkundevereniging Sevenum is Piet van Enckevort. Hij is dan ook de meest aangewezen persoon voor een gesprek over verleden, heden en toekomst van de jubilerende vereniging.

Hoe is het allemaal begonnen?

“Begin jaren tachtig was in Sevenum de werkgroep Dorpseigene Sevenum actief. Die hield zich bezig met het behoud van karakteristieke woningen en gebouwen. Ik maakte daar ook deel van uit. Een van de andere mensen uit dat groepje was Grad van Enckevort (“Michele Grad”). Hij besloot in oktober 1986 een poging te wagen om iedereen bij elkaar te brengen die zich op dat moment met de geschiedenis van Sevenum bezighield. Hij plaatste een oproep in het *Sèrums Krentje*. Op 29 december 1986 vond in gemeenschapshuis De Wingerd een eerste bijeenkomst plaats. Met 25 belangstellenden was de opkomst boven verwachting. De aanwezigen kwamen overeen samen verder te gaan onder de voorlopige naam Ken Uw Land. Tijdens een volgende bijeenkomst werden de eerste drie werkgroepjes geformeerd: historie, dialect en feesten en gebruiken. Op 20 oktober 1987 viel het besluit om Dorpseigene Sevenum en Ken Uw Land samen op te laten gaan in Heemkundevereniging Sevenum.”

Hoe ging het verder?

“Vanaf het begin nemen de werkgroepen een centrale plaats in binnen de vereniging. Zij houden zich bezig met een bepaald onderdeel van het Sevenums verleden. Zo zijn of waren er werkgroepen dialect, feesten en gebruiken, historisch archiefonderzoek, veldnamen, archeologie, dorpsseigene en genealogie. De werkgroepen zijn zelfstandige eenheden. Ze komen zo vaak bij elkaar als ze zelf noodzakelijk of wenselijk achten. De resultaten van de werkgroepen zijn steeds de basis geweest voor de publicaties en exposities die we in de loop der jaren verzorgd hebben.”

De lijst van publicaties is inmiddels indrukwekkend!

“We hebben nu vier delen van onze boekenreeks *Spinninghe* uitgebracht: eerst een bundel met geschied- en heemkundige artikelen over Sevenum, het tweede deel over Sevenum tijdens de Tweede Wereldoorlog, het derde deel met foto's van Jac Janssen en het vierde deel, geheel van de hand van Nel Verstegen-Maessen, over de Sevenumse Indiëgangers. Voor dat laatste boek hebben we zelfs landelijk lof toegezwaard gekregen. Met wat financiële ondersteuning hier en daar lukt het ons steeds om minimaal quitte te spelen met *Spinninghe*. Andere uitgaven zijn onder meer een boek in dialect van Grad Lucassen, een boekje met herinneringen van Arnold Verstraelen en een boekje over de huisnummering in Sevenum van 1812 tot 1990. Dit laatste heb ik zelf samengesteld. Verder publiceren we elk jaar een Jaaroverzicht. Momenteel zijn in voorbereiding publicaties over de school, de kerkgeschiedenis, de historie van Kronenberg en een Sevenums monumentenboekje.”

Blijft er nog tijd over voor andere activiteiten?

“In de loop der jaren hebben we ook nog een aantal exposities verzorgd. Verder maken we regelmatig een excursie naar een museum of een tentoonstelling in de nabije omgeving. Voor de leden, dat zijn er op dit moment ongeveer tachtig, is er vier keer per jaar een bijeenkomst: behalve de jaarvergadering waarbij alle werkgroepen verslag doen van hun activiteiten organiseren we jaarlijks drie keer een lezing. En waar we het nog helemaal niet over gehad hebben, is ons archief. Vanaf het begin waren er verenigingen en personen die ons boeken, foto's, archeologische vondsten, objecten en archieven schonken. In het begin beheerde Mien Wijnhoven die thuis. Maar al snel bleken een centrale archief- en werkruimte zeer wenselijk. Sinds 1991 hebben we de beschikking over een kelderruimte in De Wingerd. De omstandigheden daar zijn niet ideaal: het is er krap, net iets te vochtig en niet helemaal brandveilig. Bovendien kunnen we er niet terecht als het alarm op het gebouw staat. We zijn daarom al een tijd op zoek naar iets anders. Dat verloopt eerlijk gezegd vrij moeizaam. De gemeente helpt ons wel, maar meer steun is natuurlijk altijd welkom.”

Wat is uw rol binnen de Heemkundevereniging?

“Ik ben vanaf het begin lid. Van 1987 tot 1995 ben ik bestuurslid geweest en sinds enkele jaren maak ik opnieuw deel uit van het bestuur. Toen we niemand anders konden vinden, ben ik zelfs een tijdje waarnemend voorzitter geweest. Maar het liefst ben ik bezig met de praktijk: onderzoek doen naar de mensen die in het verleden in Sevenum hebben geleefd. In mijn computer zit een bestand met genealogische gegevens over 34.918 personen.

Daarin zijn onder meer alle gegevens over dopen, huwelijken en overlijden in Sevenum tussen 1569 en 1940 verwerkt. In een ander bestand zitten de bewoningsgegevens van alle huizen in Sevenum. En samen met de voorzitter van de Heemkundevereniging, Petran Kerstjens, heb ik onlangs een cd-rom gemaakt met een overzicht van alle overlijdens in Sevenum tussen 1663 en 1798, de zogenaamde Catalogus Mortuorum. Daarvan verschijnt binnenkort een geprinte versie."

Heemkundeverenigingen kampen vaak met het probleem dat slechts een beperkt aantal leden daadwerkelijk actief is. Hoe zit dat in Sevenum?

"Het kan altijd beter, maar we hebben hier echt niet te klagen. Ik denk dat zo'n dertig leden echt actief zijn binnen de vereniging. De ene werkgroep boekt meer resultaat dan de andere, maar over het geheel gezien zijn we niet ontevreden. Heemkundeverenigingen zijn verenigingen van doeners, terwijl het LGOG bijvoorbeeld meer een vereniging van luisteraars is. Ik heb het altijd jammer gevonden dat Horst-centrum geen heemkundevereniging heeft. Naast het LGOG is daar ook beslist plaats voor."

Hoe ziet u trouwens het LGOG?

Het LGOG draagt toch nog altijd het stempel van een elitaire club. Ik weet wel dat dat beeld niet klopt, maar voor veel mensen is de drempel blijkbaar te hoog. Dat het LGOG in Sevenum slechts weinig leden telt, heeft denk ik zeker te maken met dat imago. Als bestuur doen we er alles aan om dat beeld bij te stellen. We proberen onze leden bijvoorbeeld altijd te stimuleren om de lezingen van het LGOG te bezoeken."

Tenslotte: wat is uw visie op de toekomst van Heemkundevereniging Sevenum?

"Ik heb daar een zeer uitgesproken mening over. In mijn optiek zouden we de krachten veel meer moeten bundelen. Her en der in de regio zijn heemkundeverenigingen veelal met dezelfde onderwerpen bezig. Je hoeft echter niet overal en altijd zelf het wiel uit te vinden. Naar mijn idee zou het het beste zijn als alle heemkundeverenigingen van de gemeenten Horst aan de Maas en Sevenum in de toekomst hun hele handeltje naar de Oudheidkamer in Horst zouden brengen en zouden fuseren tot één nieuwe vereniging of stichting. De naam Oudheidkamer zou dan wel moeten veranderen in bijvoorbeeld Heemkundevereniging Horst aan de Maas en Sevenum. Als dit ooit werkelijkheid zou worden, schat ik wel in dat in elk geval heel wat Sevenummers af zouden haken, dus of dit werkelijk de beste oplossing is? Een andere optie is natuurlijk om de Oudheidkamer tot een soort van documentatiecentrum uit te laten groeien voor alle heemkundeverenigingen in Horst aan de Maas en Sevenum, zonder dat die verenigingen hun zelfstandigheid verliezen. Maar zelfs daarvan vraag ik me af of ik het nog mee zal maken ..."

Wim Moorman

MUSEA

STICHTING OUDHEIDKAMER HORST

De Oudheidkamer Horst stelt zich ten doel om de belangstelling voor en de kennis van de historische aspecten van de Noord-Limburgse cultuur in het algemeen en van Horst in het bijzonder te vergroten. Daarnaast biedt de Oudheidkamer Horst een podium aan regionale kunstenaars.

Om dit te bereiken worden onder andere voorwerpen, die eigen zijn aan Horst en de omgeving en die iets zichtbaar maken van het specifieke van het verleden van de regio, tentoongesteld. Ten behoeve van het exposeren van de vaste collectie is de Oudheidkamer ingericht volgens de thema's kasteel, archeologie, verenigingen, streekdrachten, vlascultuur, textiel ("Rutten") en de "Peel". Daarnaast is een aantal kleine collecties ondergebracht in de Oudheidkamer, bestaande uit houtwerkersgereedschap, klompenmakersgereedschap en devotionalia en worden tijdelijke tentoonstellingen

georganiseerd.

In de Oudheidkamer is ook een documentatiecentrum gehuisvest. Deze bibliotheek/studiezaal bevat een omvangrijke collectie genealogisch en geschiedkundig materiaal. Het documentatiecentrum legt zich vooral toe op genealogie (in de ruimste zin van het woord) en streekgeschiedenis.

Naast de vaste opstelling is in de Oudheidkamer van 9 februari tot en met 13 april tentoonstelling "Symfonie in P" te zien. Deze symfonie bestaat uit postzegels en poststukken, waarop iets van muziek is afgebeeld, uit de omvangrijke collectie van Henk Roenhorst uit Horst.

Vervolgens kan van 20 april tot en met 22 juni de tentoonstelling "Hedendaagse kunst: werk van de jonge kunstenaar Roel Zanders" worden bezocht.

Een van de zalen van de Oudheidkamer zal tijdelijk worden ingericht als trouwzaal, ter vervanging van genoemde zaal in het gemeentehuis wegens verbouwing.

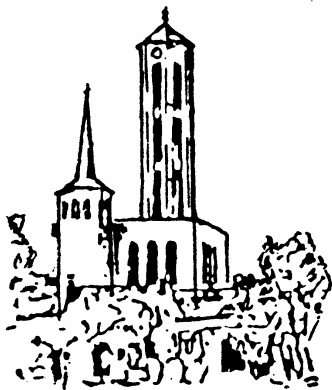
Stichting Oudheidkamer Horst

Steenstraat 2, 5961 EV Horst

Telefoon (077) 3986540

Openingstijden: dinsdag tot en met zondag van 14.00 uur tot 16.30 uur.

STICHTING BEHEER KUNSTSCHATTEN SINT-LAMBERTUSKERK HORST

Sinds begin jaren tachtig van de vorige eeuw is er in Horst een stichting die zich bezighoudt met het restaureren van oude kerkbeelden. Het gaat daarbij vooral om beelden uit de vijftiende en zestiende eeuw die beeldenstorm, reformatie en de Tweede Wereldoorlog hebben overleefd. Nu, na zo'n twintig jaar, komt het einde van de restauratiewerkzaamheden in zicht. De heiligenbeelden staan er weer fris en monter bij in de Sint-Lambertuskerk dankzij de financiële injecties van de overheid en vele Horstenaren. Ter afsluiting van dit restauratieproject werd er in de maanden juli en augustus van dit jaar een speciale tentoonstelling gehouden rond het beeld van Sint-Antonius Abt.

Deze beeldhouwwerken, geplaatst op de rijksmonumentenlijst, vormen het belangrijkste deel van de Horster kerkinventaris. Het merendeel van de houten heiligenbeelden wordt toegeschreven aan de 'Meester van Elsloo', een beeldhouwersatelier dat waarschijnlijk in Roermond was gevestigd. Daarnaast bezit de kerk echter ook belangrijke voortbrengselen op het gebied van schilder-, borduur-, edelsmeed- en geelgieterskunst. In een speciaal ingerichte

Schatkamer worden hoogtepunten uit deze collectie gepresenteerd, zoals een laat-gotische cylindermonstrans en een achttiende-eeuwse zonne monstrans uit Boxmeer.

Een bezoek aan de Schatkamer draagt bij aan de instandhouding van deze waardevolle Horster kunstschat.

Stichting Beheer Kunstschat Sint-Lambertuskerk Horst

Sint-Lambertusplein 16, 5961 LB Horst

Openingstijden: dinsdag 10.00-12.00 uur (kerk en schatkamer met diaklankbeeld); woensdag, donderdag, zaterdag en zondag 14.00 - 16.30 uur (kerk).

De toegang is gratis!

Voor tussentijdse bezoeken met groepen of scholen kan men contact opnemen met dhr. P. Roelofs, coördinator van de werkgroep rondleidingen, Stuksbeemden 66a, telefoon (077) 3984163.

STREEKBOERDERIJMUSEUM DE LOCHT

'De Locht'
*Streekboerderij, Nationaal Asperge-
en Champignonmuseum*

Museum De Locht staat deze zomer bijna helemaal in het teken van "2003 – Jaar van de Boerderij".

De inbreng van De Locht voor het "Jaar van de Boerderij" is:

- Het gebouwencomplex van het museum laat in grote lijnen de bouwmethoden zien zoals die op het Noord – Limburgse platteland gebruikelijk waren

vanaf de late Middeleeuwen tot begin 20e eeuw.

- In Limburg zullen gedurende het jaar 2003 in estafettevorm diverse activiteiten plaats vinden. De Locht wordt vertegenwoordigd met haar aspergeseizoen.

- In de zomer 2003 een wisseltentoonstelling: "Dierennamen in de Bouw". Het betreft hier een door de heer Claassens uit Bunde aan het museum afgestane collectie gereedschappen en objecten uit de bouwwereld.

- In de zomer 2003 zal in het daglonerhuisje een aantal door het Limburgs Museum beschikbaar gestelde schilderijen worden tentoongesteld over het onderwerp: Boerderijen.

- Een kleine permanente tentoonstelling: "We bouwen een huis!". Vergezeld van een boekje onder dezelfde titel.

Dit boekje vertelt over het bouwen van een hallehuis in de eerste helft van de 18e eeuw. Een boerderij die soms nog wordt aangeduid als: "Saksisch". Gekozen is voor de verhaalvorm. Op deze manier kan er niet alleen over het bouwen worden verteld maar ook over de levensomstandigheden, de gezinssamenstelling, het dorpsleven, de rol van de overheid enz.

Gedurende de zomer zullen er ook voor de kinderen diverse activiteiten worden georganiseerd.

Streekmuseum, Nationaal Asperge en Champignonmuseum DE LOCHT.

Koppertweg 5, 5962 AL Horst – Melderslo.
Telefoon (077) 398 7320.
Internet; www.delocht.nl

Openingstijden: november t/m april zondag, dinsdag en donderdag van 14.00 tot 17.00 uur; mei t/m augustus dagelijks van 11.00 tot 17.00 uur; september en oktober zondag, dinsdag, woensdag en donderdag van 14.00 tot 17.00 uur. Groepen op afspraak eventueel ook op andere tijden.

KOPERSLAGERSMUSEUM P. VAN DER BEELE

Om even over na te denken

De industriële revolutie luidde het einde in van vele ambachten. Machines namen het werk van vakkundige handen over. Als laatste van een praktisch verdwenen ambacht realiseren wij ons dat daarmee een ongelooflijke hoeveelheid kunde en kennis verloren gaat, vaardigheden, die in de loop van vele eeuwen opgebouwd werden. Kan dat dan niet gered worden? Neen. Weliswaar kunnen veel gegevens vastgelegd worden, maar een ambacht leren is vooral een kwestie van zien, voelen, ervaren, doen, en vooral: gecorrigeerd worden door de meester, die naast je staat. Als men over honderd jaar zal trachten koperslagerstechnieken te reconstrueren zoals men nu bijvoorbeeld doet met het maken van vuurstenen gereedschappen, kan men zijn fantasie botvieren, maar de zo

elementaire correctie ontbreekt.

Nu is er nog weinig aandacht voor het ambacht van de koperslager. Men denkt immers: "Het bestaat nog". En zoals het met veel zaken gaat in onze maatschappij: er wordt pas actie ondernomen als iets helemaal in puin ligt, dan wordt redden sensationeel! Het Koperslagersmuseum tracht in ieder geval op tijd te redden: misschien minder sensationeel, maar wel effectiever. Veel meer gereedschappen en koperen voorwerpen hebben dan immers een kans op overleven.

Of dat belangrijk is? Dat kan een hele discussie opleveren. Zijn kasteelruïnes belangrijk, of Romeinse vondsten, of oude documenten, of geschiedenis Wij menen van wel. De overblijfselen van ons ambacht getuigen immers van een imposant verleden, van vakmanschap, van handen die voorwerpen konden creëren, van ingenieuze technieken en doordachte oplossingen.

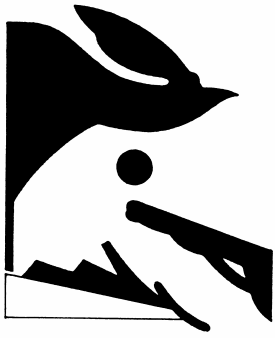
In het Koperslagersmuseum is een unieke collectie bijeengebracht. Heeft u ze al gezien?

Koperslagersmuseum P. van der Beele, Gasthuisstraat 46, 5961 GB Horst
Telefoon (077) 398 5621

Openingstijden:

van dinsdag tot en met donderdag elke middag van 13.00 tot 18.00 uur, op vrijdag van 13.00 tot 21.00 uur en op zaterdag van 13.00 tot 16.00 uur.

MUSEUM BERT COPPUS

In 1952 werd Bert Coppus toegelaten tot de Jan van Eyck-academie in Maastricht die kort tevoren was opgericht, vooral met de bedoeling om kunstenaars op te leiden voor de versiering van de nieuwe kerken die na de oorlog in Limburg werden gebouwd. Met een onderbreking wegens militaire dienst studeerde hij in 1957 af. Zijn examenwerk werd onderscheiden met de prijs van de gemeente Sittard. Bert Coppus koos daarna voor een loopbaan als zelfstandig kunstenaar in zijn geboorteplaats.

Na een periode waarin hij veel opdrachten uitvoerde, onder andere glas-in-loodramen voor de kerken en een groot aantal wandschilderingen in scholen en banken, was hij ruim 25 jaar parttime tekenleraar in het voortgezet onderwijs. Ook gaf hij veel voordrachten en cursussen in het kader van culturele programma's in de regio.

Al vele jaren maakt hij deel uit van de kunstcommissie van de gemeente Horst (nu Horst aan de Maas), waarin hij betrokken is bij de opbouw van een beeldencollectie in

de woonkernen.

In 1995 maakte hij zijn werk voor het publiek toegankelijk in het Museum Bert Coppus dat is ondergebracht in zijn geboortehuis.

Bij gelegenheid van zijn zeventigste verjaardag (in 2002) werd het boek "Bert Coppus, 50 jaar beelden kunstenaar" van de hand van Jan Derix uitgegeven (verkrijgbaar in de Oudheidkamer).

Ter gelegenheid van diezelfde gebeurtenis organiseerde de Oudheidkamer Horst van 8 september tot en met 17 november 2002 een overzichtstentoonstelling van de werken van deze kunstenaar.

Museum Bert Coppus

Meterikseweg 71, 5961 CV Horst

Telefoon (077) 3981487

Openingstijden: dinsdag van 10.00 tot 17.00 uur en op afspraak

Het Limburgs Museum wijdt tot en met 27 april een overzichtstentoonstelling aan August Deusser. Deusser was vooral in de jaren voor de Eerste Wereldoorlog van belang als vernieuwend kunstenaar én organisator van geruchtmakende tentoonstellingen. Het is voor het eerst dat een retrospectief aan hem gewijd in een Nederlands museum te zien is.

Noord-Limburg was in de eerste helft van de twintigste eeuw karig bedeed met beeldend kunstenaars. Zeker als je het vergelijkt met het midden en zuiden van de provincie, waar de kunsten bloeiden. Het is echter heel opmerkelijk dat twee, in die dagen befaamde, kunstenaars Noord-Limburg hadden uitgezocht om er te wonen en werken. Kasteel d'Erp in Baarlo had in de persoon van Albert Neuhuys een kasteelheer die als belangrijke

vertegenwoordiger geldt van de Haagse School. In Arcen woonde op het gelijknamige kasteel de Rijnlandse schilder August Deusser (1870-1942).

Deusser genoot zijn opleiding aan de kunstacademie van Düsseldorf. Vanaf het begin van zijn professionele loopbaan had hij een voorliefde voor landschap, natuur en vooral voor ruiters. In de jaren voor de Eerste Wereldoorlog werd Deusser duidelijk beïnvloed door neo-impressionisme, fauvisme en met name door Paul Cézanne die een lichtend voorbeeld voor hem was. Aan het einde van de Eerste Wereldoorlog vestigde hij zich met zijn gezin op kasteel Arcen. Zijn werk kwam in deze periode steeds verder los van het impressionisme. Tot 1931 werkte Deusser regelmatig in Arcen en omgeving. Met zijn fiets trok hij eropuit om schetsen te maken van landschappen, paarden, landbouwers en het dagelijks leven van mensen langs de Maas.

In zijn laatste levensjaren verbleef Deusser veel in Zwitserland, Italië, Egypte en Duitsland. In 1942 overleed hij in Konstanz. Zijn nalatenschap werd naar Zwitserland overgebracht, waar zij nog steeds in het naar hem genoemde museum in Bad-Zurzach wordt beheerd.

Limburgs Museum

Keulsepoort 5, 5911 BX Venlo

Telefoon: (077) 3522112

E-mail: info@limburgsmuseum.nl

Internet: www.limburgsmuseum.nl

Openingstijden : dinsdag tot en met zondag van 11.00 tot 17.00 uur.

Nieuwe publicaties

*** H.L.J. Raaijmakers, Tienray. Meer dan tien huizen en één Lieve Vrouw. Uitgave Parochie Maria Troosteres der Bedrukten. Ingenaaid, 208 blz, geïllustreerd. Tienray 2002. Prijs 16,50 euro. Besteladres: Harrie Raaijmakers, Hanna van de Voortplein 8, 5865 BH Tienray.**

Tienray kan sinds kort beschikken over een prachtige dorpsgeschiedenis. De aanleiding voor dit boek was de viering van het 75-jarig bestaan van de zelfstandige parochie Maria Troosteres der bedrukten van het dorp. Landelijke bekendheid geniet Tienray, als bedevaartsoord. De titel van het boek is een citaat uit een pelgrimsboekje.

Het boek bestrijkt een breed terrein: schets geschiedenis van Tienray, bestuur, onderwijs, kerk, bedevaartsoord, pastoors, buitenkruisweg, klooster, nijverheid, verenigingen en instellingen.

Tienray is trots op een vijftiende-eeuws Mariabeeldje. In de Eerste Wereldoorlog werd diefstal van dit genadebeeldje dank zij de oplettendheid van de burgerwacht op het laatste moment vrijdeld. In de Tweede Wereldoorlog werd de kerk verwoest, maar ook nu was het kostbare beeldje tijdig in veiligheid gebracht. Tot op de dag van vandaag gaan gelovigen uit veel plaatsen jaarlijks op de bedevaart naar Tienray, dat ook Klein Lourdes wordt genoemd.

Op kerkelijk gebied was Tienray eeuwenlang verbonden met Swolgen en op wereldlijk gebied met Meerlo. Dat leidde tot allerlei merkwaardige toestanden. De kinderen van Tienray gingen in Meerlo of Swolgen naar school. Na de bouw van het St. Jozefklooster van de zusters van het Kostbaar Bloed in 1910 gingen de meisjes van Tienray en Swolgen in Tienray naar school en alle jongens moesten in Swolgen naar de school.

Interessant is het hoofdstuk over de nijverheid waarin beschreven worden: de watermolen (1339, Jacob van Mirlaer), tol en tolhuis, spoorlijn en station Meerlo-Tienray, hotels voor pelgrims en twee steenfabrieken. Verder worden onder andere besproken het Ambonezenkamp (1951-1962), 't Raaijke, tehuis voor gehandicapte kinderen en de Tienrayse verenigingen.

De auteur Harrie Raaijmakers, van 1963 tot 1995 directeur van de basisschool, wist bij het schrijven van zijn boek dat hij kon rekenen op de hulp van een begeleidingsgroep, waaronder Harrie Beurskens, Jacques Clabbers, zijn vrouw Truce en zoon Bartel. Hoewel de auteur in zijn inleiding schrijft dat hij geen wetenschappelijke pretentie heeft nagestreefd, blijft het ontbreken van een bescheiden notenapparaat een gemis. Gelukkig is wel een literatuurlijst en een opsomming van geraadpleegde archieven opgenomen.

*** N. Verstegen-Maessen, Stichting Oudheidkamer Horst 1974-1999. Uitgave Stichting Oudheidkamer Horst (Steenstraat 2, 5961 EV Horst). Brochure, 41 blz., geïllustreerd. Horst 2001. Prijs 2,50 euro.**

Op 7 februari 1974 werd de Stichting Oudheidkamer Horst officieel opgericht. Het zilveren jubileum was aanleiding

voor een publicatie over de geschiedenis van dit museum, gevestigd in het voormalige raadhuis. Voor bestuurslid Nel Verstegen-Maessen was dit een kolfje naar haar hand.

Het 'historisch bedrijf' in Horst werd in 1972 echt in gang gezet door een werkgroep. Die koos voor een driedeling: een vereniging en twee stichtingen, een museum en een uitgeverij. Afgesproken werd dat niemand gelijktijdig in alle drie de clubs een bestuursfunctie zou gaan vervullen: wel twee petten, maar geen drie!

Voor de vereniging werd met succes aansluiting gezocht bij het LGOG, Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap. Op 1 januari 1974 werd LGOG Kring Horst opgericht.

Het was toeval dat LGOG Kring Horst meteen een goede naam in de regio kon opbouwen met de organisatie van een tentoonstelling gewijd aan de Roermondse beeldsnijder De Meester van Elsloo, gehouden in 1974 bij de opening van het nieuwe gemeentehuis van Horst. De uitgave van de catalogus bij deze tentoonstelling was de start van een uitgeverijtje (aanvankelijk genoemd Publicatiefonds, daarna Stichting Het Gelders Overkwartier).

Voor het oude raadhuis moest een goede bestemming worden gezocht. Het LGOG-bestuur wist de gemeente ervan te overtuigen dat de keuze voor inrichting als oudheidkamer de beste was. Daartoe werd vervolgens snel een stichting opgericht.

Anno 2000 is de Stichting Oudheidkamer Horst een volwaardig, landelijk erkend museum. Er zijn opnieuw verbouwingsplannen. De bezoekersaantallen zijn sedert de oprichting vertienvoudigd. Naast de vaste opstelling zijn er wisseltentoonstellingen.

De brochure beschrijft de oprichting en de geschiedenis van een kwart eeuw Oudheidkamer. De auteur doet dit chronologisch en thematisch. Bijna alle personen die een rol hebben gespeeld worden vermeld (wie deed wat, wanneer en met wie). Daardoor kan de lezer volgen wat de inbreng van veel mensen tot stand kan brengen. Vooral de grote groep suppoosten, vrijwilligers, krijgen alle lof toegezwaaid. Zij zorgen ook dat de oudheidkamer bijna alle dagen open kan zijn, zowel het museum als de leeszaal met documentatiecentrum.

Iedereen die geïnteresseerd is in de oprichting van een oudheidkamer of een heemkundig museum in het algemeen of in die van Horst in het bijzonder, krijgt een goed beeld en hoeft het archief niet meteen te raadplegen.

*** H.F. van de Griendt, Uit spagnum geboren. Een eeuw turfstrooiselindustrie in Nederland 1882-1983. Uitgave Stichting Zuidelijk Historisch Contact. Ingenaaid, 314 blz., geïllustreerd. Tilburg 2002. Prijs 25,00 euro. ISBN 90-70641-66-6.**

De uit Orthen bij 's Hertogenbosch afkomstige boerenzoon Jan van de Griendt (1804-1884) kocht van de gemeenten Deurne en Horst in het midden van de negentiende eeuw gronden in de Peel voor vervening. In de familie wordt hij Jan de Ouwe genoemd. Het was een man van grote daadkracht. Hij stichtte een aantal ondernemingen en was daarnaast ook nog actief betrokken bij het maatschappelijk leven in Noord-Brabant. Hij stond aan de wieg van de dorpen Helenaveen en Griendtsveen. Hij legde de grondslag voor de Griendtsveen-bedrijven met vestigingen in Nederland, Duitsland en Groot-Brittannië. Helaas zijn veel archieven in de Tweede Wereldoorlog verloren gegaan. Een achterkleinzoon van Jan de Ouwe, Hendrik Frans van de Griendt, geboren in 1925 te Rotterdam, heeft in navolging van zijn vader Jan van de Griendt, die in 1968 een boekje publiceerde genaamd *Pionierswerk in de Peel ... en waartoe dit leidde*, getracht een belangrijke tak van het concern, de turfstrooiselindustrie, te beschrijven. De auteur heeft zich bewust beperkt tot het turfstrooisel, dat werd gemaakt van de bovenste laag van het hoogveen. Aanvankelijk werd die laag na afgraving gebruikt om ondergeploegd de zandgrond het regenwater na afgraving van het veen beter te laten vasthouden. Toen bleek dat die turf uitstekend geschikt was als strooisel voor de paardenstallen, was die ineens goud waard, *het goud van de Peel*.

De beperking van zijn onderwerp heeft de auteur gelukkig niet weerhouden om ook veel materiaal over de turfwinning op te nemen. Hoewel het schrijven niet zijn stiel is - hij was directeur van twee Griendtsveen-bedrijven - is de auteur erin geslaagd de beste studie die er tot nu toe over de industriële activiteiten van Van de Griendt is verschenen, ter tafel te brengen. Dat dit werk bovendien door een familielid kon worden geproduceerd, is goed voor de familietrots en interessant voor de lezer.

Het boek verscheen als deel van de wetenschappelijke reeks *Bijdragen tot de geschiedenis van het Zuiden van Nederland*.

*** Hermann Beckers (red.), Het hertogdom Gelre / Das Herzogtum Geldern. Uitgeverij Historischer Verein für Geldern und Umgegend. Een grensoverschrijdend geschiedenisboek voor scholen, musea en archieven. Tweetalige uitgave. Geldern 2002. Gebonden, 176 blz., geïllustreerd. Prijs 9,90 euro. Te koop bij het Limburgs Museum te Venlo. ISBN 3-921760-37-2.**

Bij gelegenheid van het 150-jarig bestaan van de Historische Vereniging voor Geldern en omgeving, in 2001, werd tot de uitgave van een grensoverschrijdend geschiedenisboek voor de scholen besloten. Het resultaat van een intensieve samenwerking van veel deskundigen onder redactie van Hermann Beckers ligt nu ter tafel. Tien procent van het oude Gelre ligt nu in Duitsland (o.a. Goch, Geldern, Kevelaer, Straelen) en de rest ligt nu in Gelderland en Noord-Limburg. In de Middeleeuwen, van 1339 tot 1543, vormde dit gebied het zelfstandige hertogdom Gelre. Het graafschap Gelre werd gevormd in de elfde, twaalfde en begin dertiende eeuw. In 1339 werd het graafschap Gelre door keizer Lodewijk IV tot hertogdom verheven en Reinald II tot hertog. Jacob II van Mierlaer, heer van Horst, werd bij die gelegenheid benoemd tot zijn drost. Ruim twee eeuwen zou dit zelfstandige hertogdom Gelre bestaan, tot het zijn zelfstandigheid in 1543 bij de Vrede van Venlo verloor aan keizer Karel V, als gevolg van de expansiedrift van de Habsburgers. De straten in de Horster woonwijk Kapellerhof zijn genoemd naar de hertogen

van het zelfstandige hertogdom Gelre.

Naast staatkundige en krijgsgeschiedenis geeft het boek hoofdstukken over handel en steden, religieuze cultuur en sociale verhoudingen, burchten en wooncultuur. Elke paragraaf wordt afgesloten met een aantal vragen en opdrachten.

Hoe breng je de geschiedenis van die tijd op een boeiende manier over in de klas, voor de jeugd van deze tijd? Zeker zo belangrijk als een levende tekst is het beeldmateriaal en de vormgeving. Welnu, voor de doelgroep, de schooljeugd, is dit prettig ogende boek ongetwijfeld een schot in de roos. Alleen denk ik dat je er niet mee naar de bovenbouw van het basisonderwijs moet gaan, de 10- tot 12-jarigen, maar naar de brugklas van het voorgezet onderwijs. De leerstof is, zeker voor jonge leerlingen, moeilijk ook al ga je op de hurken zitten en probeer je alles zo simpel mogelijk te verwoorden.

In de ondertitel, maar niet in het voorwoord, wijzen de auteurs naar een andere doelgroep: volwassenen met historische belangstelling, voor zelfstudie en als handboek voor cursussen streekgeschiedenis.

G.F. Verheijen

BESTUUR LGOG KRING TER HORST

Voorzitter: De heer drs. M.P.G.M. van den Munckhof
Harrie Driessenstraat 3, 5961 TT Horst. Telefoon (077) 398 1833
E-mail: vdmunckhof@gmx.net

Vice-voorzitter: De heer drs. W.J. Moorman
Meterikseweg 153, 5961 CV Horst. Telefoon (077) 398 1606
E-mail: wim.moorman@wanadoo.nl

Secretaris: De heer J.M.G. Kelleners
Stuksbeemden 16, 5961 LG Horst. Telefoon (077) 398 5349

Penningmeester: De heer C.L.G. Theeuwen
Paulus Potterstraat 26, 5961 AZ Horst. Telefoon (077) 398 3332

Lid: De heer drs. X.C.C. van Dijk
Berkelstraat 16, 5961 JL Horst. Telefoon (077) 465 4354

Lid: Mevrouw M.E.A.P. Huijs-Oostveen
Molenveldweg 27, 5975 AH Sevenum. Telefoon (077) 467 2299
E-mail: meaphuijssoostveen@freeler.nl

Lid: De heer J.H. Kurver
Convent 50, 5961 RE Horst. Telefoon (077) 398 3596
E-mail: jkurver@wanadoo.nl

* Tot slot

Wist U dat het LGOG-gezinslidmaatschap slechts 5 euro kost? Het gezinslid is verder gewoon lid, maar de post ontvangt men slechts eenmaal per adres.

Opgave van een gewoon lid of een gezinslid is mogelijk op de website van het LGOG (www.lgog.nl) of door een briefkaartje te sturen aan LGOG, Postbus 83, 6200 AB Maastricht.

Kopij voor de volgende aflevering van INFO LGOG Kring Ter Horst (nummer 29, september 2003) kunt u inzenden tot 15 augustus 2003 naar het redactieadres: Meterikseweg 153, 5961 CV Horst. Telefoon (077) 398 1606.
E-mail: wim.moorman@wanadoo.nl